

STANJE FINANCIRANJA OKOLJSKIH NEVLADNIH ORGANIZACIJ

Februar 2023

Plan B za Slovenijo, mreža nevladnih organizacij za trajnostni razvoj

Podnebni program mreže Plan B za Slovenijo sofinancirata Eko sklad in Ministrstvo za okolje in prostor s sredstvi Sklada za podnebne spremembe. Za mnenja, predstavljena v tem dokumentu, so izključno odgovorni avtorji dokumenta in ne odražajo nujno stališč Ministrstva za okolje in prostor ali Eko sklada j.s.

EKO SKLAD
SLOVENSKI OKOLJSKI
JAVNI SKLAD

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

VSEBINA

Stanje na področju systemskega financiranja okoljskih NVO – povzetek.....	3
Stanje financiranja NVO.....	5
Skupna višina javnih sredstev, nakazanih NVO s strani posameznih ministrstev v letu 2021	5
Delež sredstev za NVO v proračunih ministrstev v letu 2021	7
Sredstva za podporo NVO iz proračunskih sredstev MOP	8
Področja financiranja skozi občinske javne razpise.....	10
Financiranje okoljskih NVO iz naslova namenitve dela dohodnine za donacije.....	11
Financiranje okoljskih NVO iz mednarodnih sredstev.....	12
Specifika financiranja okoljskih NVO s strani podjetij	13
Pomembna vloga okoljskih NVO	13
Status delovanja v javnem interesu	14
Javno mnenje in zaupanje v nevladne organizacije.....	15
Predlogi za ureditev systemskega financiranja okoljskih nevladnih organizacij.....	16
Finančni ukrepi	16
Drugi ukrepi, povezani s financiranjem:	17

Stanje na področju systemskega financiranja okoljskih NVO – povzetek

KOLIKO POZORNOSTI SI ZASLUŽI VAŠ ŽIVLJENJSKI PROSTOR?

Okolje je ena tistih izjemnih dobrin, brez katere nedvomno ne bi bilo Slovenije. Ohranjeno okolje je ključna strateška prednost naše države, okoljske grožnje pa eden največjih izzivov pred njo. Čeprav Slovenci zdravo okolje uvrščamo med svoje najpomembnejše vrednote, pa slovenska država okoljskim prizadevanjem njenih prebivalcev namenja manj kot odstotek dela svojega proračuna, ki ga nameni nevladnim organizacijam.

OKOLJSKIM PRIZADEVANJEM NAMENJAMO LE 0,74 % POZORNOSTI.

Kljub pomembni vlogi okoljskih organizacij ter veliki podpori in zaupanju javnosti Slovenija njihovih prizadevanj ne podpira sorazmerno glede na pomembnost področja in v primerjavi z drugimi področji. V primerjavi z drugimi nevladnimi organizacijami (NVO) v Sloveniji imajo okoljske izjemno neugodno finančno sliko državnega in občinskega sofinanciranja. Zaradi neustreznih pogojev delovanja je delovanje okoljskih organizacij v Sloveniji resno ogroženo.

Vir: www.vecteezy.com

Hitri pregled – dejstva in številke:

- Nevladne organizacije od Ministrstva za okolje in prostor (MOP) dobijo **le 0,74 % od vseh državnih sredstev, namenjenih NVO v Sloveniji**, pri čemer ta delež zajema področja okolja, narave in prostora, glede na leto 2019 pa se je delež zmanjšal za 0,44 %.
- NVO dobijo **le 0,47 % sredstev (vsa nakazila za NVO za leto 2021) iz celotnega proračuna MOP, kar je dobrih 3,5-krat manj od povprečnega deleža** sredstev za NVO v proračunih ministrstev, ki je 1,68 % (znesek v takem % bi bil 6,6 mio EUR).
- Sredstva za podporno okolje okoljskih NVO po Zakonu o nevladnih organizacijah s strani MOP v istem letu pa so dejansko predstavljala **le neznamen del vseh nakazil za NVO iz proračuna MOP (16,4 %) oziroma le 0,077 % celotnega obsega javnega financiranja MOP**.
- **Javnih razpisov za projekte za NVO za področje varstva okolja in ohranjanja narave ni bilo že od leta 2018**; v letu 2019 je bil le razpis za 4-letni Podnebni program dveh vsebinskih mrež.
- Javnost v Sloveniji ni naklonjena financiranju področij okolja in narave, saj je bilo nevladnim organizacijam s statusom delovanja v javnem interesu na področjih okolja, ohranjanja narave in urejanja prostora leta 2019 **namenjenih le 0,81 %, leta 2021 pa 0,86 % vseh sredstev donacij iz naslova namenitve dela dohodnine za donacije**.
- **Zapostavljenost okoljskega področja pri financiranju preko razpisov se kaže tudi na lokalni ravni**, saj je področje okolja povsem na repu med vsemi področji, **namensko ga financirajo le 3 mestne občine, pa še to z zelo nizkimi sredstvi**.
- Na sredstva podjetij okoljske organizacije ne morejo resno računati zaradi **konflikta interesov**.
- V Sloveniji je več kot 200 okoljskih NVO, od tega ima **69** (v letu 2020 jih je bilo 78) **nevladnih organizacij status delovanja v javnem interesu** na področjih varstva okolja (27), ohranjanja narave (30) in prostora (12).¹
- **Večje NVO so uspešne pri pridobivanju sredstev iz javnih sredstev EU in drugih držav članic**, ki pa predvidevajo velik delež sofinanciranja, ki ga NVO same ne zmorejo – **potrebno je sofinanciranje države (s strani MOP ni bilo zagotovljeno od 2019), ki pa se državi v celoti vrne**.

V času podnebne, okoljske in biodiverzitetne krize bi morale vlada in občine prepoznati velike priložnosti okoljevarstvenih ukrepov v podporo potrebni družbeni tranziciji, saj mehanizmi varstva okolja in narave predstavljajo rešitve za njihovo obnovo in krepitev odpornosti. Omogočajo višjo kakovost življenja in nova, zelena delovna mesta, zato niso zaviralec, temveč pospeševalec razvoja v potrebno preobrazbo. V interesu vlade in občin je zatorej, da omogočijo ne samo obstoj, ampak tudi nadaljnji razvoj tako pomembnega stebra zdrave demokratične družbe, kot je okoljski nevladni sektor, ki igra vlogo zagovornika okolja v imenu sedanjih in prihodnjih generacij.

¹ Po zadnjih podatkih Ministrstva za okolje in prostor (april 2019) je v Sloveniji 239 nevladnih organizacij s področja varstva okolja in narave. NVO s statusom v javnem interesu so razvidne iz registra AJPEŠ ENO (februar 2023). Število NVO s statusom na področju ohranjanja narave se je zmanjšalo zaradi vmesne zaostritve pogojev za status, kar je bilo kasneje odpravljen.

PREGLED FINANCIRANJA

Stanje financiranja NVO

V Mreži Plan B že dolgo spremljamo stanje financiranja okoljskih NVO, ki se tekom časa ne izboljšuje, glede projektnih razpisov za okoljske NVO pa se je v zadnjih letih celo drastično poslabšal. S tem pregledom tako nadaljujemo in nadgrajujemo preglede, ki smo jih v mreži naredili že v letih 2015, 2016 in 2021.²

Skupna višina javnih sredstev, nakazanih NVO s strani posameznih ministrstev v letu 2021³

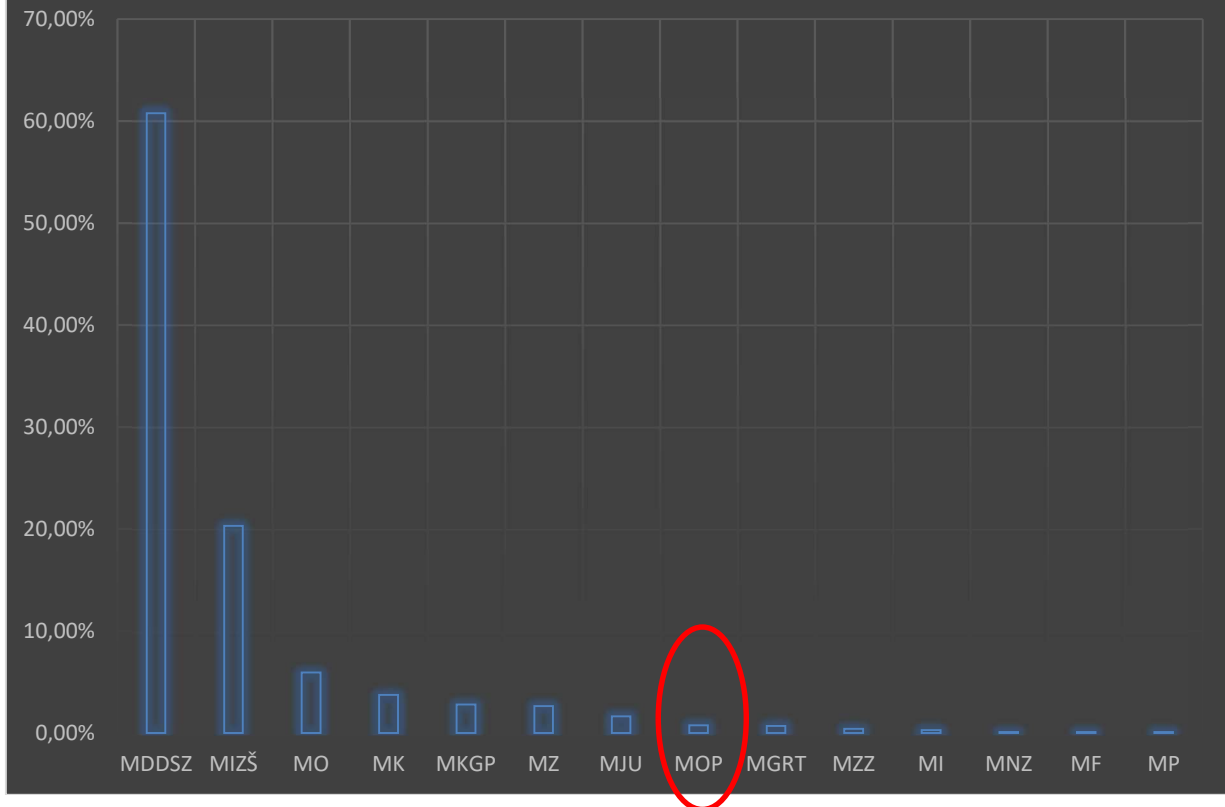
Ta pregled se nanaša na vsa nakazila nevladnim organizacijam, na katerikoli pravni podlagi – javni razpisi, javna naročila, koncesijske pogodbe in ostalo. Od vseh sredstev, ki jih je država izplačala NVO v letu 2021, predstavljajo sredstva, ki jih je NVO izplačalo Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) le 0,74 % vseh sredstev. To pomeni, da se je delež sredstev za okolje, glede na leto 2019 celo zmanjšal za 0,44 % (že tedaj je bil nizkih 1,18 %).

Ministrstvo	Nakazila NVO v €	Odstotek (v %)
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ)	153.283.989,82	60,76%
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ)	51.191.192,35	20,29%
Ministrstvo za obrambo (MO)	14.928.177,01	5,92%
Ministrstvo za kulturo (MK)	9.398.484,51	3,73%
Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP)	7.017.439,58	2,78%
Ministrstvo za zdravje (MZ)	6.599.259,28	2,62%
Ministrstvo za javno upravo (MJU)	4.047.277,80	1,60%
Ministrstvo za okolje in prostor (MOP)	1.867.557,14	0,74%
Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT)	1.701.217,81	0,67%
Ministrstvo za zunanje zadeve (MZZ)	983.638,53	0,39%
Ministrstvo za infrastrukturo (MI)	650.497,28	0,26%
Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ)	231.545,81	0,09%
Ministrstvo za finance (MF)	228.729,59	0,09%
Ministrstvo za pravosodje (MP)	167.166,95	0,07%
SKUPAJ	252.296.173,46	100%

² <https://www.planbz slovenija.si/43-news/402-financiranje-okoljskih-nevladnih-organizacij>

³ Raziskava Obseg javnega financiranja nevladnih organizacij po ministrstvih v 2021, CNVOS ([povezava](#)) (Vir: [KPK](#), [AJPEŠ](#), [MNZ](#))

Delež javnih sredstev, ki so jih NVO v letu 2021 dodelila ministrstva glede na celotni obseg

Delež sredstev, ki so jih namenila ministrstva iz svojih proračunov, se je povprečno glede na leto 2019 povečal (index 1,95), enako tudi na MOP. Vendar pa je povečanje sredstev MOP za NVO sorazmerno glede na druga ministrstva manjše – indeks povečanja (2019-2021) je le 1,23 glede na povprečje vseh ministrstev, ki je 1,74.

Ministrstvo	Obseg javnega financiranja ministrstev v 2019 (v €)	Obseg javnega financiranja ministrstev v 2021 (v €)	Index povečanja 2019-2021
MDDSZ	52.770.867,03	153.283.989,82	2,90
MIZŠ	40.182.166,97	51.191.192,35	1,27
MO	9.070.437,67	14.928.177,01	1,65
MK	7.717.068,18	9.398.484,51	1,22
MKGP	3.064.041,28	7.017.439,58	2,29
MZ	5.104.445,24	6.599.259,28	1,29
MJU	6.448.730,06	4.047.277,80	0,63
MOP	1.523.569,11	1.867.557,14	1,23
MGRT	2.100.193,38	1.701.217,81	0,81
MZZ	755.837,19	983.638,53	1,30
MI	114.826,15	650.497,28	5,67
MNZ	412.373,72	231.545,81	0,56
MF	102.065,37	228.729,59	2,24
MP	123.716,74	167.166,95	1,35
Skupaj	129.490.338,09	252.296.173,46	1,95 povprečni 1,74

Delež sredstev za NVO v proračunih ministrstev v letu 2021

Potreba po povečanju sredstev za NVO, ki spadajo na področja MOP⁴, se vidi tudi v deležu NVO v proračunu ministrstev, ki pokaže, da NVO dobijo le 0,47 % sredstev celotnega proračuna MOP (če upoštevamo vsa nakazila NVO iz MOP 1.867.557,14 EUR), kar je dobrih 3,5-krat manj od povprečnega deleža sredstev za NVO v proračunih ministrstev (1,68 % - v takem primeru bi znesek za NVO znašal 6.640.152 EUR).

Ministrstvo (in % od celotnega proračuna ministrstev)	Obseg javnega financiranja ministrstev v 2021 (v €)	Delež sredstev za NVO v proračunu ministrstva (2021)
MDDSZ (15,20 %)	1.936.507.281	7,92%
MIZŠ (17,68 %)	2.253.294.987	2,27%
MO (4,99 %)	636.408.736	2,35%
MK (1,87 %)	237.979.334	3,95%
MKGP (4,14 %)	527.128.997	1,33%
MZ (4,16 %)	529.572.368	1,25%
MJU (1,27 %)	161.757.869	2,50%
MOP (3,10 %)	395.247.146	0,47%
MGRT (3,16 %)	402.685.704	0,42%
MZZ (1,08 %)	137.132.215	0,72%
MI (8,36 %)	1.065.624.000	0,06%
MNZ (3,69 %)	470.752.441	0,05%
MF (30,54 %)	3.891.723.106	0,01%
MP (0,77 %)	97.571.601	0,17%
Skupaj ministrstva (100 %)	12.743.385.785	1,68 % (povprečni delež sredstev za NVO v proračunih ministrstev)

⁴ Od 25.1.2023 sta po reorganizaciji MOP začeli delovati dve novi ministrstvi – Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo in Ministrstvo za naravne vire in prostor.

Sredstva za podporo NVO iz proračunskih sredstev MOP

Zgoraj so predstavljena vsa nakazila NVO iz sredstev MOP, vendar pa le neznamenit delež teh predstavljajo sredstva, ki so namenjena podpori projektom NVO. Večina izplačanih sredstev je na račun izvedenih javnih naročil, nadalje za izvajanje partnerskih projektov skupaj z MOP, iz koncesijskih razmerij upravljanja zavarovanih območij, odškodnine lovskim družinam, sodnih stroškov po sodbah ... Le manjši delež izmed vseh nakazil NVO s strani MOP je bilo dejansko namenjen podpori NVO (Zakon o nevladnih organizacijah ZNORG),⁵ ki velja od aprila 2018. Od tedaj je MOP v objavi le naslednje razpise:

Leto	Za okolje	Znesek v EUR	Za naravo	Znesek v EUR	Za prostor (za društva, zavode, ustanove, zbornice) ⁶	Znesek v EUR
2018	Javni razpis NVO-SJI18 za sofinanciranje projektov nevladnih organizacij, ki delujejo na področju podnebnih sprememb (Ur.l. 84/18) – <i>Eko sklad iz Podnebnega sklada za NVO status okolje, narava, prostor, trajanje 2 leti- do 2021</i>	550.000	-	0	Javni razpis za sofinanciranje projektov promocije in ozaveščanja na področju urejanja prostora in graditve v letu 2018 (Ur.l. 4/18)	45.000
2019	Javni razpis NVO19 za sofinanciranje podnebnih programov vsebinskih mrež nevladnih organizacij za področji varstva okolja in urejanja prostora (Ur.l. 80/19) – <i>Eko sklad iz Podnebnega sklada za mreže okolje, prostor, trajanje 4 leta - do 2024</i> Javni razpis za brezplačno uporabo prostorov Okoljskega centra, Trubarjeva 50, Ljubljana, za leti 2020 in 2021	800.000 75.600 ⁷	-	0	Javni razpis za sofinanciranje projektov promocije in ozaveščanja na področju urejanja prostora in graditve v letu 2022 (Ur.l. 38/19)	35.000
2020	-	0	-	0	Javni razpis za sofinanciranje projektov promocije in ozaveščanja na področju urejanja prostora in graditve v letu 2020 (Ur.l. 9/20)	80.000
2021	Javni razpis za brezplačno uporabo prostorov Okoljskega centra, Trubarjeva 50, Ljubljana, za leti 2022 in 2023 (Ur.l. 171/21)	75.600	-	0	Javni razpis za sofinanciranje projektov promocije in ozaveščanja na področju urejanja prostora in graditve v letu 2022 (Ur.l. 189/21)	40.000
2022	-	0	-	0	-	0

⁵ 23. člen, Uradni list RS št. 21/18, <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7129> predvideva podporo matičnega ministrstva tako, da preko javnih razpisov financira projekte in programe NVO in posebej tudi njihovih vsebinskih mrež.

⁶ Ti razpisi črpajo sredstva iz postavke Direktorata za prostor Upravljanje s prostorom, ukrep Zakonodaja, promocija vsebin, sofin. dobre prakse.

⁷ Ta znesek predstavlja realizirane najemnine za dve leti za stavbo Okoljskega centra na Trubarjevi 50, kjer ima prostore več okoljskih NVO ter inkubator za manjše NVO.

Dejanska izplačila s strani MOP v podporo projektom in programom NVO so bila tako v zadnjih treh letih naslednja:

Strošek	2020	2021	2022
Okoljski center	37.800	37.800	37.800
Mreža za prostor	42.039	85.080	97.542
Plan B za Slovenijo	40.600	103.545	95.054
Razpisi za prostor	35.000	80.000	40.000
	155.439	306.425	270.396

Iz navedenega vidimo, da se je pri MOP vzpostavila dobra praksa financiranja vsebinskih mrež v skladu z ZNOrg, kar je zgled tudi drugim ministrstvom. Mreže so financirane iz **Sklada za podnebne spremembe**, ki je za NVO pomemben proračunski sklad v podporo programom in aktivnostim NVO na področju blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje. V letu 2020 je Odlok o Programu porabe sredstev Sklada za podnebne spremembe v obdobju 2020–2023 (Uradni list RS, št. 14/20)⁸ prvič predvidel znatnejša sredstva za aktivnosti NVO (skupaj 3 mio EUR), do porabe pa ni prišlo, ker je bil še istega leta sprejet nov odlok, ki je ta sredstva, razen sredstev za Podnebna programa dveh mrež NVO, izbrisal. V podporo NVO so bila sredstva predvidena ponovno v Odloku o Programu porabe sredstev Sklada za podnebne spremembe za leti 2022 in 2023 (Uradni list RS, št. 49/22 in 138/22),⁹ vendar v manjšem obsegu od predvidenega v letu 2020 (2 mio), do porabe teh sredstev pa od oktobra 2022 še ni prišlo.

Vendar pa drugih razpisov za projekte ali programe NVO s področja okolja in narave ni bilo že od leta 2018. Posebej je spregledano področje projektov za podporo ukrepom ohranjanja narave, razen mrežnega, pa tudi od 2019 ni bilo drugih razpisov za NVO s področja okolja (s statusi v javnem interesu in brez).

Financiranje v podporo delovanju NVO s strani MOP ostaja tako skromno in nezadostno - če na primer primerjamo znesek izplačil iz proračuna MOP dejansko v podporo NVO z zneskom vseh nakazil NVO (1.867.557,14) iz tega proračuna, **ugotovimo, da je bilo v letu 2021 v podporo NVO izplačanih le 16,4 % vseh nakazil NVO oziroma glede na celoten obseg javnega financiranja MOP (395.247.146) ta delež v podporo NVO znaša le 0,077 %.**

Same **zneske nakazil je tako potrebno pogledati in komentirati.** Kakor tudi podatke, ki se pogosto pojavljajo v javnosti za prejemke posameznih organizacij iz javnih sredstev, ki so pridobljeni na aplikaciji Erar. To je potrebno brati z razumevanjem, da:

- gre za daljše časovno obdobje;
- so pogosto ministrstva le posredniki za sredstva iz EU in evropskih skladov (npr. ESS, EEA Grants in Švicarski mehanizem);
- so organizacije lahko nosilke projektov in večino pridobljenih sredstev izplačajo partnerskim organizacijam in podizvajalcem za izvedbo programa (npr. koordinatorji večjih projektov in koordinatorji vsebinskih mrež);
- nekatere organizacije, ki imajo status delovanja v javnem interesu na področju varstva okolja ohranjanja narave ali urejanja prostora, delujejo tudi na drugih področjih in imajo druge statuse delovanja v javnem interesu, zato ni možno vseh javnih sredstev, ki jih prejmejo, pripisati področju okolja ali narave (npr. PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja);

⁸ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2020-01-0462?sop=2020-01-0462>

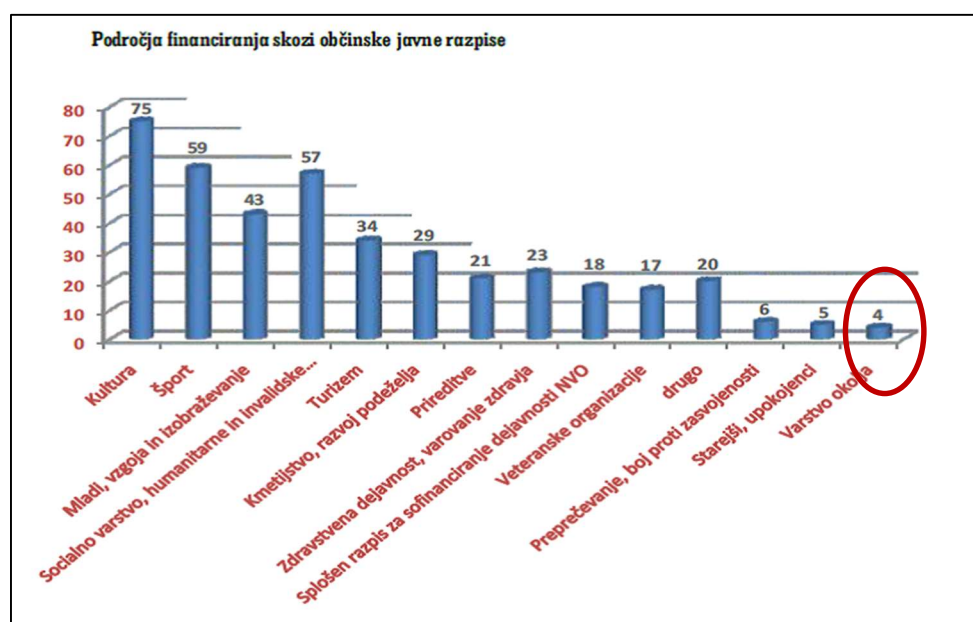
⁹ <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ODLO2659>

- sredstva so lahko tudi koncesijska (npr. za DOPPS, ki upravlja 3 naravne rezervate na podlagi koncesije oziroma izvajajo naloge upravljanja kot izvajalci pogodbenega varstva – Škocjanski zatok, Ormoške lagune, Iški morost).

Sicer pa (predvsem večje) okoljske nevladne organizacije svoja finančna poročila in bilance redno objavljajo tudi na spletu in poročajo ministrstvu, pristojnem za okolje, naravo in prostor v skladu z zahtevami za ohranjanje statusa delovanja v javnem interesu ali v skladu z zakonom, po katerem so pri njem neregistrirane.

Področja financiranja skozi občinske javne razpise

Zapostavljenost okoljskega področja pri financiranju preko razpisov se kaže tudi na lokalni ravni. Kot je pokazala analiza Financiranje nevladnih organizacij na lokalni ravni: priročnik o izvajanju občinskih javnih razpisov (CNVOS 2015) je področje varstva okolja povsem na repu med vsemi področji.

Na podlagi pregleda financiranja področja varstva okolja v letih 2020 in 2021 s strani mestnih občin je bilo ugotovljeno, da se stanje še ne izboljšuje. V letu 2020 in 2021 so NVO preko razpisov za področje varstva okolja financirale tri mestne občine (Ljubljana, Maribor, Koper), delež financiranja pa je bil glede na vsa nakazila NVO v letu od 0,17 do 0,73 % teh sredstev.

Mestna občina	Leto	Skupni znesek nakazil NVO ¹⁰ (v €)	Razpisi za NVO za varstvo okolja za leto (v €)	Delež sredstev za okoljske NVO v %
Ljubljana	2020	16.898.093,76	30.000 ¹¹	0,17
	2021	18.047.785,51	60.000 ¹²	0,33
Maribor	2020	5.815.419,29	40.000	0,68
	2021	6.134.335,90	45.000	0,73

¹⁰ Raziskava Obseg javnega financiranja nevladnih organizacij s strani občin v 2021, CNVOS ([povezava](#)) (Vir: [KPK](#), [AJPES](#), [MNZ](#))

¹¹ Razpis za področje varstva okolja (26.000) in ohranjanje narave (14.000).

¹² Razpis za področje varstva okolja, ohranjanja narave in urejanje prostora (za vsako 20.000).

Kranj	2020	2.588.752,49		0
	2021	2.725.089,30		0
Celje	2020	2.286.737,77		0
	2021	2.384.562,92		0
Nova Gorica	2020	1.527.158,15		0
	2021	1.587.811,69		0
Koper	2020	2.303.709,63	13.200	0,57
	2021	2.812.436,04	13.200	0,47
Velenje	2020	1.962.783,70		0
	2021	2.373.353,15		0
Novo mesto	2020	1.715.702,49		0
	2021	1.838.902,13		0
Krško ¹³	2020			
	2021	1.443.678,30		0
Ptuj	2020	1.423.428,55		0
	2021	1.713.117,59		0
Murska Sobota	2020	1.112.115,64		0
	2021	1.253.727,04		0
Slovenj Gradec	2020	817.627,75		0
	2021	989.955,02		0

Financiranje okoljskih NVO iz naslova namenitve dela dohodnine za donacije

Leta 2007 je bil v Sloveniji vzpostavljen mehanizem, ki se imenuje »Namenitev dela dohodnine za donacije«. Sredstva se zberejo od davčnih zavezancev, ki so rezidenti Republike Slovenije v skladu z Zakonom o dohodnini (142. člen)¹⁴. Davčni zavezanci lahko enemu ali več upravičencem s seznama v Uredbi o namenitvi dela dohodnine za donacije¹⁵ namenijo del dohodnine, odmerjene z dokončno odločbo od dohodkov, ki se všttevajo v letno davčno osnovo. **Decembra 2020 se je odstotek dela dohodnine za donacije s spremembo zakona povišal iz 0,5 % na 1 %.**

V letu 2021 je bilo tako 5.844 različnim upravičencem¹⁶ namenjenih 528.010 donacij v skupni višini 12.407.800,75 EUR. Tudi v tem letu med prvimi 40 prejemniki po višini sredstev ni bilo nobene organizacije s statusom delovanja v javnem interesu na področju varstva okolja, ohranjanja narave ali urejanja prostora.

Pregled stanja donacij za nevladne organizacije s področja varstva okolja, ohranjanja narave ali urejanja prostora kaže na neznamenit del donacij, ki jih ljudje namenijo podpora tem področjem glede na vse donacije – **0,81 % v letu 2019 in 0,86 % v letu 2021 donacij za okoljske organizacije glede na donacije vsem NVO.** Pri tem imajo nekatere NVO več statusov, lahko tudi izven področja okolja, narave in prostora, kar pa po znesku donacij ni možno ločiti (npr. Planinska zveza Slovenije, Lovska zveza Slovenije).

¹³ Krško je postalo mestna občina v letu 2021.

¹⁴ <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4697>.

¹⁵ <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED8418>.

¹⁶ Vir: [CNVOS](#) (10.2.2023)

Leto	Število NVO s statusom okolje, narava, prostor ¹⁷	Skupni znesek donacij za NVO (okolje, narava, prostor)	Skupni znesek donacij za vse NVO	Delež sredstev, namenjenih NVO (okolje, narava, prostor) v %
2019	65	44.190,58	5.456.656,23	0,81 %
2021	65	107.612,18	12.407.800,75	0,86 %

Za leto 2019 so med prvimi 300 NVO le 4 s področja okolja, narave ali prostora, prva (Planinska zveza) na 46. mestu (9.481,54 EUR donacij), druga (Društvo za opazovanje in preučevanje ptic Slovenije) na 80. mestu (6.158,72 EUR donacij), tretja (Ekologi brez meja) na 191. mestu (3.442,30 EUR donacij) in četrta (Morigenos) na 265. mestu (2.921,41 EUR donacij).

Za leto 2021 so med prvimi 300 NVO tudi le 4 s področja okolja, narave ali prostora (iste NVO kot v 2019), prva na 40. mestu (27.094,99 EUR donacij), druga na 96. mestu (12.878,92 EUR donacij), tretja 140. mestu (9.260,40 EUR donacij) in četrta na 253. mestu (2.921,41 EUR donacij).

Potencial za sredstva iz tega mehanizma je velik, še posebej po povečanju donacij iz 0,5 % na 1 %. Vendar pa je kultura doniranja v Sloveniji tradicionalno naklonjena bolj znanim mrežam s področja zdravja, socialnega varstva, humanitarnih dejavnosti in varstva pred naravnimi nesrečami (gasilci). Ta usmerjenost se kaže posledično tudi v manj množičnih okoljskih organizacijah, zato je domet teh pri pridobivanju sredstev iz donacij kljub prizadevanjem majhen. V letu 2022 je število donacij nekoliko povečala kampanja #enprocentzanaravo v okviru mreže Plan B za Slovenijo.

Financiranje okoljskih NVO iz mednarodnih sredstev

V odsotnosti nacionalnih razpisov za področje okolja, narave in prostora so slovenske NVO angažirane tudi pri pridobivanju mednarodnih sredstev – sredstev EU in mednarodnih fundacij. Predvsem večje NVO so pri pridobivanju mednarodnih sredstev uspešne in so na področje varovanja okolja v Slovenijo pripeljale veliko dodatnih neproračunskih sredstev. Največji so osrednji okoljski programi EU – LIFE. Raziskava iz leta 2018¹⁸ je pokazala, da je bilo v Sloveniji od 1993/94 LIFE izvedenih 49 LIFE projektov (27 področje narava, 19 področje okolja, 2 področje podnebnih sprememb, 1 skupna kmetijska politika), v letu 2018 pa je bilo v teku 16 projektov v skupni vrednoti 47.700.000 EUR. Izvajanje LIFE (pa tudi drugih podobnih projektov) zahteva sofinanciranje s strani izvajalca – tudi do 40 %. NVO teh sredstev ne morejo zagotoviti iz drugih virov (donacije, storitve), ker niso zadostni. Zato je nujno sofinanciranje s strani države, ki pa se državi vrne »s presežkom«. Podrobnejša raziskava med 15 prejemniki sredstev je pokazala, da se **v primeru sofinanciranja LIFE s strani države v proračun (samo na račun DDV in prispevkov) vrne več sredstev, kot jih država prispeva (index 114).**

Skupna vrednost projektov	Delež za slovenske udeležence	Slovensko sofinanciranje	Vračilo v proračun (DDV, prispevki)	Index vračila
47.860.665	31.246.098	7.057.951	7.993.565	114

¹⁷ Upoštevajoč Sklepu o določitvi upravičencev za leto 2019 (Uradni list RS št.40/19) in Sklepu o določitvi upravičencev do donacija za leto 2021 (Uradni list RS št.158/21), navedenih pod področjem Okolje, narava in prostor in seznam AJPES (ENO).

¹⁸ Tadej Zupanc, MOP, predstavitev na dogodku Socio-economic impacts of life projects in Slovenia, Zagreb, 2.2.2018.

Potencial financiranja iz EU programov in mednarodnih fundacij za slovenske NVO je tako velik, vendar le, če ga tudi država podpre s sofinanciranjem, ki se ji v vsakem primeru povrne, pridobljena sredstva pa predstavljajo pomemben priliv neproračunskih sredstev v državo. MOP sicer v različni višini in z različno dinamiko sofinancira projekte LIFE (ne pa tudi drugih podobnih projektov). V zadnjih 4 letih so bili za sofinanciranje naslednji razpisi:

- Javni poziv – sofinanciranje projektov s programskega področja LIFE za leto 2018 (Ur.l. 39/18) – delež sofinanciranja 10 %;
- Javni poziv – sofinanciranje projektov s programskega področja LIFE za leto 2019 (Ur.l. 38/19) – delež sofinanciranja 20 %;
- Javni poziv – sofinanciranje projektov s programskega področja LIFE za leta 2020, 2021 in 2022 (Ur.l. 146/22) – delež sofinanciranja 20 %.

Specifika financiranja okoljskih NVO s strani podjetij

Potrebno pa je tudi poudariti, da okoljske nevladne organizacije za svoje delovanje težko pridobivajo sredstva od podjetij, saj je po eni strani naklonjenost doniranja in sponzoriranja usmerjena bolj v socialno področje, po drugi strani pa okoljske NVO zaradi konflikta interesov ne sprejemajo sredstev od podjetij onesnaževalcev, ki bi lahko preko njih izvajala t.i. zeleno zavajanje oz. *greenwashing*.¹⁹ Prav zaradi tega je sofinanciranje iz javnih virov še toliko bolj pomembno.

INTERES OKOLJA NAJBOLJE ZAGOVARJAJO TISTI, KI V NJEM ŽIVIJO.

Pomembna vloga okoljskih NVO

Nevladne organizacije so vitalni steber varovanja okolja v Sloveniji. Združujejo ideje, znanje in voljo državljanov za obvladovanje okoljskih izzivov naše družbe. Njihovi interesi niso komercialni in niso pogojeni z drugimi zasebnimi interesi, vodi jih predanost k uveljavljanju javnega interesa pri zagotavljanju zdravega življenjskega okolja. Zavedajo se dolgoročnih posledic ravnanj človeške skupnosti in pri svojem delovanju upoštevajo potrebe prihodnjih generacij. S tem tudi odpravljajo demokratični deficit, ki nastaja zaradi nemoči (kratkoročne) politike na oblasti, da naslavlja dolgoročne okoljske probleme. Zato Aarhuška konvencija kot državi komplementarnega varuha ter skrbnika okolja in narave postavlja ljudi, ki varstvo okolja najpogosteje uresničujejo združeni v civilne iniciative ali NVO. Konvencija jim daje pravico dostopa do okoljskih informacij, do sodelovanja pri okoljskem odločanju ter do zastopanja interesov ohranjanja narave in varstva zdravega življenjskega okolja, ko o teh zadevah odloča država. Če ta odloča ali deluje v nasprotju s predpisi imajo NVO, ki delujejo v javnem interesu, tudi pravico do sodnega varstva okolja in narave.

Ključne vloge okoljskih NVO:

- Z uvajanjem novih idej, razmislekov in kritik optimizirajo delovanje družbe na okoljskem področju.
- Varujejo javni interes na področju okolja in usklajujejo stališča državljanov z ostalimi akterji.
- Nadzorujejo izvajanje okoljevarstvene zakonodaje in politik.
- Odpirajo povsem nova področja delovanja, praks, idej, razmislekov ali kritik.
- Veliko uspešnejše in učinkovitejše so od države pri ozaveščanju državljanov.
- Na mnogih področjih prevzemajo naloge in odgovornosti namesto države.

¹⁹ V 10. izdaji Concise Oxford English Dictionary je beseda *greenwashing* opredeljena kot "dezinformacija, ki je objavljena s strani organizacije z namenom oblikovanja okoljski odgovorne podobe le-te". TerraChoice (2007) pojem *greenwashing* opredeljuje kot "zavajanje potrošnikov glede okoljskega vedenja podjetja oz. okoljskih prednostih izdelka".

- Slovenijo vpenjajo v mednarodno sodelovanje in v mednarodne politične procese.
- Z vključevanjem velikega števila posameznikov postavljajo temelj demokratični družbi.
- Uživajo zaupanje družbe pri varovanju interesov in izražanju pogledov državljanov.
- Uspešno zagotavljajo mednarodna sredstva za področje varstva okolja v Sloveniji.

Gre za samostojni socialni podsistem, s funkcijami, ki se ne morejo in ne smejo izvajati v drugih podsistemi. V družbi izpolnjuje *funkcijo izgradnje skupnosti in demokratičnosti, varnostno funkcijo, funkcijo izražanja, inovacijsko in storitveno funkcijo*.

GRADITELJI SKUPNOSTI

NVO izgrajujejo čut solidarnosti in spodbujajo stike. Z njihovo pomočjo se državljeni vključujejo v procese javnega odločanja in vplivajo na oblikovanje družbe.

VARUHI PRAVIC CIVILNE DRUŽBE

NVO se zavzemajo za javne koristi. Na ta način delujejo kot posredniki med nemočnimi posamezniki in državo, različnimi organizacijami in drugimi subjekti.

PROSTOR IZRAŽANJA

NVO zagotavljajo prostor za posamezno ali kolektivno izražanje religioznih, etničnih, kulturnih, idealističnih, globalnih, regionalnih, lokalnih, profesionalnih in drugih prepričanj, mnenj, interesov in izročil.

KREATORJI INOVACIJ

NVO zaznavajo nove pogoje in razmere in se hitro odzivajo nanje. So pionirji na mnogih področjih, na katerih prvi zaznavajo določene probleme in jih poskušajo razrešiti.

IZVAJALCI STORITEV

NVO nudijo širok spekter različnih storitev na področjih, ki jih država ne pokriva in za podjetja niso zanimiva in v tem smislu namesto države prevzemajo odgovornost do državljanov (npr. izračun ogljičnega odtisa).

Status delovanja v javnem interesu

V Sloveniji je več kot 200 okoljskih NVO, od tega ima **69** (v letu 2021 jih je bilo 78) **nevladnih organizacij status delovanja v javnem interesu** na področjih varstva okolja (27), ohranjanja narave (30) in prostora (12).²⁰ NVO, ki delujejo v javnem interesu na določenem področju, so po ZNOrg tiste, katerih delovanje na tem področju presega interese njenih ustanoviteljev oziroma njenih članov in če je splošno koristno. To pomeni, da uresničujejo del javnih interesov. Na področju okolja in narave imajo take organizacije še posebne pravice sodelovanja v upravnih in sodnih postopkih. Na področju ohranjanja narave je število NVO v času od 2020 do 2022 precej upadlo, saj je bil v 2020 sprejet interventni zakon o ukrepanju glede epidemije Covid-19,²¹ ki je zahteval dodatne formalne pogoje za pridobitev tega statusa in je veljalo do konca 2021. Prav za to obdobje glede dodeljevanja statusov NVO preiskuje tudi Računsko sodišče v posebni reviziji.²²

²⁰ Evidenca AJPEŠ ENO.

²¹ Zakon o interventnih ukrepih za zajezitev epidemije covid-19 in omilitev njenih posledic za državljane in gospodarstvo (Uradni list RS št. 49/20)

²² Podeljevanje statusa nevladne organizacije v javnem interesu na področju športa, socialnega varstva, varstva okolja, ohranjanja narave in razvoja nevladnih organizacij v obdobju od leta 2019 do leta 2021, <https://www.rs-rs.si/revizije-in-revidiranje/arhiv-revizij/revizija/podeljevanje-statusa-nevladne-organizacije-v-javnem-interesu-na-podrocjih-sporta-socialnega-varstva/>

Javno mnenje in zaupanje v nevladne organizacije

Javnomnenjska raziskava, ki jo je leta 2016 opravila Mediana,²³ je pokazala, da **javnost najbolj zaupa nevladnim organizacijam**, bolj kot policiji, vojski, večjim podjetjem, sindikatom, medijem, cerkvi, vladi in političnim strankam. Če po eni strani ljudje najbolj zaupajo nevladnim organizacijam, pa po drugi strani najmanj zaupajo vladi in političnim strankam. Zaupanje temelji na njihovem strokovnem, odgovornem, transparentnem, vključujočem in učinkovitem delu v duhu dialoga in spoštovanja, za varovanje okolja v skupno dobro.

Večina respondentov (87 %) meni, **da v Sloveniji potrebujemo okoljske nevladne organizacije, tako na nacionalni kot tudi na lokalni ravni**. Respondenti menijo, da je njihova vloga na področju okolja v največji meri zagovarjanje „pravic“ okolja, zagovarjanje zdravega okolja za ljudi, živali in rastline ter ozaveščanje in informiranje o okoljskih tematikah. Več kot 80 % respondentov se ne strinja s trditvijo, da nevladne organizacije na področju okolja zavirajo gospodarsko rast.

Skoraj polovica respondentov meni, da **v Sloveniji obstaja izrazit okoljski problem**, pri čemer jih je največ navedlo onesnaženost zraka in vode. Vendar pa po drugi strani kar dve tretjini menita, da so **okoljske tematike za državno politiko postranskega pomena** v primerjavi z drugimi tematikami.

Zaupanje javnosti v delo NVO se je izkazalo tudi v letu 2021, ko so NVO sprožile **referendum o škodljivih spremembah Zakona o vodah**, ki se ga je udeležilo kar 46,46 % volivcev, od katerih je 86,75 % volivcev glasovalo priti uveljavitvi sprememb zakona.

²³ Celotna raziskava iz 2016 je na voljo na [tej spletni strani](#).

PODPRIMO SISTEMSKO UREDITEV OKOLJSKIH PRIZADEVANJ.

Predlogi za ureditev sistemskega financiranja okoljskih nevladnih organizacij

*Sistemsko sofinanciranje razumemo kot programsko in projektno financiranje NVO s področja okolja, narave in prostora ter njihovih mrež iz proračunskih sredstev, ki je neodvisno od institucionalnih sprememb v državni upravi, politične volje politikov ter dobre volje uradnikov, ki je transparentno, predvidljivo, zadostno, trajno osnovano, s trajnimi namenskimi proračunskimi postavkami in mehanizmi. Gre za vir sofinanciranja, ki kot tak nevladnim organizacijam poleg učinkovitega delovanja same organizacije in dejavnosti omogoča tudi načrtovanje razvoja organizacije, projektov in ostalih dejavnosti. Sredstva se razdelijo na transparenten način, preko javnih razpisov oziroma v nekaterih primerih direktno in sproti (kot je to v primeru namenitve dohodnine). Poraba javnih sredstev za finančno podporo NVO je upravičena, saj **NVO v veliki meri, komplementarno državi, varujejo javne interese okolja, narave in prostora.***

Zakon o nevladnih organizacijah določa, da matično ministrstvo za določeno področje:

- preko javnih razpisov financira projekte in programe vsebinskih mrež kot subjektov podpornega okolja, namenjenih spodbujanju razvoja NVO;
- preko javnih razpisov financira druge projekte in programe NVO, namenjene izvajanju ukrepov za razvoj posameznih področij ter spodbujanju razvoja NVO in razvoju podpornega okolja za NVO.

Nujno je potrebno urediti naslednje načine sofinanciranja: programsko sofinanciranje, projektno financiranje, financiranje projektov in programov vsebinskih mrež kot subjektov podpornega okolja, sofinanciranje evropskih projektov, sofinanciranje delovanja Okoljskega centra ter prenos storitev na NVO (ozaveščanje, izobraževanje, raziskave).

Finančni ukrepi

- povečati sredstva Sklada za podnebne spremembe z delom (npr. 10 %) dajatev za emisije CO₂ (vsaj s področja prometa, saj izpusti globalno najbolj vplivajo na okolje) in ob tem zagotoviti, da se sredstva sklada namenjajo tudi za ohranjanje biodiverzitete (vključene tudi naravovarstvene NVO);
- povečati delež za NVO v Skladu za podnebne spremembe na 5 % (ki vključuje financiranje projektov NVO in sofinanciranje evropskih projektov, ki jih izvajajo okoljske NVO);
- vzpostaviti programsko in projektno financiranje NVO s področje okolja, narave in prostora pri obeh novih ministrstvih – Ministrstvu za naravne vire in prostor (MNVP) in Ministrstvu za okolje, podnebje in prostor (MOPE); pri obeh ministrstvih ohraniti proračunsko postavko sofinanciranje NVO;
- ponovno vzpostaviti programsko financiranje MOP in pri teh razpisih ločevati NVO s statusom v javnem interesu in ostale NVO ter razpise prilagoditi za večje in manjše NVO;
- zagotoviti redna in zadostna programska sredstva za delovanje treh vsebinskih mrež – okolje, prostor, narava – ki se naslanjajo na tri ločene sistemske zakone, pri čemer se mreža na področju ohranjanja narave vzpostavi do leta 2024;
- postopno do leta 2025 povečati sredstva projektne sofinanciranja za NVO iz proračunske postavke MOPE in MNVP na 1,68 % proračuna MOP (to je povprečje deleža sredstev, ki so v proračunih ministrstev namenjena za NVO, obenem pa je to še vseeno znatno manj, kot je to na ministrstvih, kjer prepoznavajo delovanje NVO kot bolj pomembno (MK, MDDSZ, MZ, MIZŠ, MJU));
- na postavki Ozaveščanje in promocija na MOPE in MNVP (pod postavko Podporne dejavnosti na področju okoljske politike) naj bo 50 % sredstev na voljo za NVO, saj so NVO ključne pri ozaveščanju in spodbujanju potrebnih sprememb življenjskega sloga;

- pri obeh ministrstvih zagotoviti letno sofinanciranje projektov Life in drugih projektov iz javnih sredstev EU ali držav članic EU;
- zagotoviti nadaljnje financiranje Okoljskega centra ter tudi aktivnega delovanja Info točke (ne obstaja od leta 2013).

Drugi ukrepi, povezani s financiranjem:

- vse financiranje NVO bi bilo smiselno voditi preko Eko sklada, da bi razpisi potekali bolj rutinirano in kontinuirano; Eko sklad ima že zakonsko podlago in vzpostavljen sistem za razpise in v ta namen bi moral minister za okolje skleniti pogodbo z Eko skladom (po 4. odstavku 211. člena ZVO-2);
- loterija za okolje/naravo/prostor: sprememba loterijskega sistema, da bi se ustanovila posebna fundacija za okolje, naravo in prostor po zgledu FIHO ter FŠO z velikim poudarkom loterije na namenu, s čimer bi z osveščanjem dosegali široke množice in spodbujali »donatorstvo« za to področje (kot je bila nagradna aktivnost za smučarje »podarim – dobim«).

Pri finančnih ukrepih je potrebno upoštevati:

- pomembno je razlikovati 2 ravni organizacij, zato predlagamo 2 kategoriji programskega in projektnega sofinanciranja (za krajše in daljše projekte):
 - za lokalne terenske organizacije, ki so majhne in niso profesionalne in delujejo lokalno → prijava in poročanje sta enostavnejša in hitrejša ter z manj sredstvi na organizacijo; lahko pa se financiranje teh organizacij izvede npr. preko vsebinskih mrež in/ali regionalnih stičišč, tako da se del sredstev nameni mrežam izključno za podporo malim projektom;
 - za profesionalne, strokovne, večje organizacije, ki so pomembne na nacionalni ravni → prijava in poročanje sta zahtevnejša, pogoj je status delovanja v javnem interesu, projekti večji in na višjem nivoju ter zanje na voljo večji zneski financiranja (predvsem pomembno sistemsko programsko in projektno financiranje);
- nujno je 100% financiranje, DDV upravičen strošek in 30% predplačilo projektov, saj nevladne organizacije ne ustvarjajo presežkov za premoščanje denarnega toka z vmesnim poročanjem in plačili;
- mehanizmi naj se vzpostavijo na osnovi dobrih praks (Švicarski, Norveški mehanizem).

Predlog sistemske ureditve financiranja okoljskih nevladnih organizacij je bil oblikovan skozi primerjalno analizo rešitev v 12 državah EU in na podlagi temeljite analize značilnosti in priložnosti Slovenije ter na podlagi analize [Okoljske in prostorske dajatve - Analiza možnosti financiranja nevladnih organizacij](#).